

ideálizmusnak. Valóság az, hogy ezt a demokratikus harc erősítésére, hanem annak bagatellizálására, mondván, hogy a mi korunkban ez lesz a fontos, nem az elvult "jobb-bal"; s szegény Sárközi csak megismételte, lelkiismeretének megnyugtatójára. Minthogy pedig a társadalmi ranglétrán a nyilas csürhe kétségtelenül "lejjebb" állt Bethlen Istvánnál, de még Bródy Ernőnél is, a felfogásukból szükségszerűen következett, hogy mindenki, aki innen vagy onnan "új világ"-ot hirdetett, szövetségese, azokkal szemben, akiknek az új világ nem vagy csak módjával kellett. Minekünk, a Szép Szónak, nagyon kellett, de nem válogatás nélkül; semmiesetre sem kellett jobbfelől. Kisebbszedelemnek tartottuk a bethleni sztatisztikus reakciót a gömbösi dinamikusnál, a grófok és bankárok korrupciós magatartását a Turul-fiúk vérbő utszéliségénél, a földosztás agitáló nyilasságát a hitbizományvédő maradiságnál, Hitlert a TÉBÉNél, GYOSZnál és OMGÉNál. Ha emiatt magunk is reakciósok voltunk, akkor nálunk reakciósabb volt Sztalin, amikor a békerendek védő tőkés nagyhatalmak összefogását sürgette az Európai Új Rend apostolaival szemben, még Tito, amikor nem átallotta a jogos magunkantulajdon sérthetlenségét programjába foglalni, tiltakozásul a náci konfiskálás és pángermán tervezés gazdasági politikája ellen. Szinte szégyellem, hogy amikor az önbírálat erényével szeretnék tüntetni, kénytelen vagyok vénasszonyosan a magam, a magunk igazával előhozakodni, de perrendszerűen igazolhatom, hogy mi tudtuk, amit gyakran a hazai kommunisták sem vettek tudomásul, néha a hivatalos szociáldemokraták sem s amit a közporondon szereplő liberáldemokraták elkentek, az aranyközéputasok és konzervatívok tagadtak, de mindenki másnál hevesebben tagadott a "harmadik oldal"-ra fölesküdt népi tábor: hogy a világ döntő alternatívája s a magyar népé is a jobb-vagy-bal lesz, a választás a fasiszta és a néparcvonalas dinamika közt. Mi mindenkivel hajlandók voltunk összeállni, aki az akkori jobboldal ellen a harcot vállalta; a népiek azonban nem vállalták; inkább a az élettelenység, az álveszély, a hevéadás ellen való tiltakozással igyekeztek maguknak a forradalmiság glóriáját megszerezni, többnyire hatósági felhatalmazással - ez az igazság. Kell-e mondanom, hogy nekünk volt igazunk?

Ön szemünkre veti, hogy a földreform dolgában bőszen tárgyilagosak voltunk. Hogy ne lettünk volna, amikor csak azért is földosztásos demagógia a fasiszták ütőkártyája volt? Talán azt kellett volna hinnünk, amit Kovács Imre vallott - elismerem, jóhiszeműen - hogy mindegy, baloldaliak vagy jobboldaliak hozzák-e a földreformot, csak már hozzák! Olyan áldás lett volna, ha a Matolcsy-féle terv alapján Magyarországot egy német határőrvidékké szervezik át, amelynek tetején a szenzálosított gentryk, gentryfikált purgerok és egyéb futura-tisztviselők kedvezményezett "középosztály"-ával, derekán a militarizált paraszt-hitbizományosok seregével s az alján a páriákkal? Ha a lelkébe néz, ma nem csak Ön, de Kovács Imre és Veres Péter is tudja, hogy a magyar demokráciát a szerencsétlenségek sorozatának évtizedében egy szerencse érte csupán, az tudniillik, hogy előbb Gömbös a mánások kedvéért, aztán a háborus kormányok a német hadsereg kedvéért elalkudták, elodázták a földreformot. Ezt persze így kimondani nem lehetett - bár eléggé világosan körülírtuk - de a legkevesebb, amit a szerencsés esély növelésére tehattünk, az, hogy a pro- és kontra-véleményeknek egyaránt helyet adtunk, amíg értelmes és szakszerű érvekkel voltak megtámasztva s azt a lapvéleményt szűrtük le belőlük, hogy a földreform nem mindig és okvetlenül szinig kejföl: hogy kell, de nem minden áron, nem mindennél sürgősebben, nem bárhonnan és nem bármiféle.

A legigazságtalanabbnak azonban ott érzem az Ön bírálatát, amikor ugyszólván a Chamberlain-Daladier politika ^{helyesléseivel} vádol bennünket: különös módon, miután igen értően elemzi és érdememet meghaladó mértékben megdicséri azt a cikket, amelyben a Chamberlain-Daladier-politikát a demokrácia arculcsapásának minősítettem.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.